

**In Hoc Libello Pontificii Ora||toris continetur legatio, in
co[n]uentu Noremburgensi,|| Anno. M. D. xxij. inchoato,
sequenti vero finito ex-||posita, vna cum instructione ab
eodem legato|| ...**

Hadrian <VI., Papst>

Noremburgæ, 1523

VD16 K 320

Replicatio Pontificii Oratoris.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-65406](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-65406)

REPLICATIO PONTIFICII ORATORIS.

Erenissime Cæsareꝝ Locumtenens, Reuerendissimi patres, illustrissimi principes, & totius sacri Cæsareꝝ rei senatus ordines amplissimi, cū pridie mihi longo tempore expectanti, datum fuerit tandem a vobis responsum, in re Lutherana, volui illustrissimis dominationibus vestris non solum verbo, sed & literis indicare, quod parum mihi illud satisfiat, & per subsequens Pontifici maximo, ac vniuersæ Christianitati sit minus satisfacturum. Et omissis multis, quæ de pietate, fide, & obseruantia vestra erga sanctissimum dominum nostrum & sanctam sedem apostolicam in prohemio vestri responsi habentur, de quibus tamen nomine suæ sanctitatis vestris illustrissimis dominationibus gratias ago, veniam tandem ad ea, quæ suppletioe, correctione & declaratioe indigere videtur: reliqua prout stant, quatenus placeant sanctissimo domino nostro acceptanda.

Et primo, quantum pertinet ad id, quod illustrissime dominationes vestrae dicunt, & se excusando asserunt, quod attento, quod populis Germaniæ sit persuasum, quod ipsis multa graua mina a curia Romana sint illata, & ab ipsa multa scādala & incōmoda indies patiantur, non fuisse visum, sibi expedire vt sententia apostolicæ sedis, & imperiale decretum, debitæ executioi mādetur, ne inde cōtingat, peiora & acerbiora mala prouenire. Ad hoc replicatur, quod nec sanctissim⁹ dñs noster nec Cæsareꝝ Maiestas, nec vllus Christianorum principum expectauit vnq̄ tale a vobis responsum in hac re dari. Nam si Lutherus ante sententiam apostolicam, tot clarissimorum virorum, ac vniuersitatum iudicijs fundatam, & deniq̄ ante Cæsareum decretum, ipsiusq̄ edictum errauerat in vno, post eandem sententiam & decretum errauit in longe pluribus, & nihil reliquum fecit, quo minus tota orthodoxa religio a fundamentis euerfa sit. Quapropter, cum poenæ debeant

d ñ

de iure commensurari delicto, attento, quod indies magis cum suis sequacibus errauit, & errat, ut notorium debent poenae ipsae augeri, atque grauari, & non diminui, prout ex presenti vestro decreto fit. Et quantum ad responsum ipsum, ex eo in primis offenditur diuina maiestas, cuius causa tam segnitè curanda proponitur: Offenditur Pontificis & apostolicae sedis dignitas: offenditur postremo imperialis culminis celsitudo, quorum decreta & ordinationes tam impune suspenduntur, abrogantur, deprimunturque: offenditur & pariter communis honor vester, cum omnes vnanimes interfueritis eidem imperiali decreto decernendo, & vestram auctoritatem praestando. Nec satisfacit illa ratio, quod propter scandala euitanda, dicta apostolica sententia, & imperiale edictum exequi non debeant. Nam non sunt toleranda mala, ut proueniant bona: & magis sunt curanda ea, quae pertinent ad animam quam ad corporis salutem. Neque videntur excusandi, qui Lutherum sectari velint, quod propter sibi inflicta scandala & grauamina a curia Romana (etiam si verum illud esset) deberent ab unitate catholicae fidei propterea resilire, & in profundum malorum se precipitare.

Nam omnia potius mala deberent equo animo & patienter sustinere, quam se & animam suam, cum animae periculo in precipitium dare. Et si illud in omni tempore praestare debuissent, quanto magis deberent resipiscere: cum intelligant deum optimum maximumque dedisse ecclesiae suae sanctae pastorem optimum: pastorem inquam sanctissimum, eundemque Germanum, qui non solum uniuersam ecclesiam sit curaturus & instauraturus, sed etiam Germaniam suam ad pristinam pietatem restitutus, ac pluribus & insignibus donis, in his quae honeste poterit, illustraturus. Quare principes illustrissimi & excellentissimi vos tantis affectibus rogo, & vehementer obtestor, ut his rationibus verissimis adducti, velitis, antequam huiusmodi celeberrimus vester conuentus dissoluatur, omnino statuere,

& firmiter deliberare, q̄ eadem apostolica sententia, ac imperiale edictum exequatur, & executioni mandetur, sine aliqua diminutione; cum ex hac magna pars, quinimo tota Germaniæ salus dependeat. Et si in aliquibus Germani populi vt asseritur, sunt a curia Romana grauati, illud declarent. Nam semper apostolica sedes, quæ est mater pijsissima omnium oppressorum, parata erit illos subleuare, & pro viribus iuuare, & tueri.

Quo ad seditiones & discordias, quæ sunt inter ecclesiasticos & seculares principes Germaniæ pacandas, ac ad articulos dandos eosdem moderandos, respondetur, q̄ sanctissimus D. N. vbi eas seditiones, discordias intellexerit, pro officio humeris suis incumbenti, curabit, vt omnino componantur, & extinguantur, cū nō minus habeat in filios suos & ecclesiæ temporales principes, ac habeat eosdem ecclesiasticos. Pariformiter moderabitur omnia inter eos, vt vnusquisq; habeat quod suum est, & neutri iniurietur.

Quo ad Annatas non persoluendas Romæ, sed in Germania retinendas, pro sustentatione imperialis gubernij, habita ea declaratione, quæ facta est verbo difficultate, quæ fieri possit ad eam concedendam, reseruatur responsio ipsi Pontifici, quæ dabitur, vel imperiali regimini, vel futuro principum conuentui, prout magis expedire suæ sanctitati videbitur.

Quo ad Consilium, quod datur per illustrissimas dominationes vestras, q̄ attentis legitimis causis, quas adducunt, sanctissimus dominus noster debeat cōuocare œcomenicum generale concilium; replicatur, q̄ illud speratur non debere displicere suæ sanctitati, ob omnes præcipue illas causas, tamen petitur, vt illud concilium alijs verbis magis idoneis reformetur; & q̄ tollantur ea, quæ possent aliquam vmbra facere suæ sanctitati, prout est, q̄ sua sanctitas debeat conuocare Concilium de consensu Cæsareæ Maiestatis, q̄ sit lis

berum, & q̄ relaxentur iuramenta; item q̄ ponatur magis
in vna ciuitate q̄ in alia, & similia &c. Quia nisi tollerentur
ista, videretur sanctitati suæ ligari manus per illustrissimas
D. vestras, prout in voce declaratum est.

Quo ad prædicatores, qui in posterum fidelibus habebūt
prædicare verbum dei; replicatur, q̄ seruari debeat illud,
quod sanctissimus dominus noster nuper pie & sancte sta-
tuit, & ordinauit, de venerabilium fratrum suorum consi-
lio & assensu. Quod est, vt stante ista pernitiōsa secta in Ger-
mania, nullus deinceps possit prædicare verbum dei per ci-
uitatem vel diocesim alicuius, nisi ille talis prius fuerit exa-
minatus per episcopum vel officialem suum de doctrina &
sufficiētia sua, & eadem fuerit ab eo approbata, vel pro pia
& Christiana reputata. Et pariformiter, nisi ille talis fuerit
ad munus prædicandi, per eundem episcopum, vel suum
officialem institutus; qui habeat etiam illum amouere & ca-
stigare, quando a recta via ceciderit. In cæteris placet, quan-
tum de dictis prædicatoribus per illustrissimas D. V. respon-
detur; id est, q̄ prædicent Euangelium cum interpretatione
scripturæ, quæ sit per ecclesiam approbata.

Quo ad impressores & venditores, seu alios diuulga-
tores Lutheranorum librorum, & aliorum, qui sectam sus-
tam sustinent & fouent, replicatur, q̄ nullo pacto placet da-
ta responsio, q̄ curabunt illustrissimæ dominationes vestræ
prouidere, quantum possibile erit, ne tales libri imprimantur
vel vendantur &c. Sed dico in hoc, prout in alijs totaliter
deberi exequi, sedis Apostolicæ & imperialis celsitudinis
sententia; id est, q̄ libri impressi & imprimendi comburantur;
imprimentes vero & vendentes, seu alios inuulgantes
dictos libros, iuxta easdem sententias puniantur. Et in hoc
maxime peto, deberi aduertī; nam in hoc stat tota vis, pro
ista pernitiōsa secta comprimenda, ne tales libri amplius
inueniantur. Nam ex illorum lectione omnia hæc mala pro-

fecta sunt. Et quantum pertinet ad id, quod nullus possit in posterum libros novos imprimere, nisi illi tales libri prius viderentur & examinentur per aliquem virum doctum; dico, in hoc non debere recedi a constitutione moderni Concilii Lateranensis, quae iam est in usu; & est, ut nullus sub poenis in ea contentis, possit aliquos libros imprimere, nisi per ordinarium Episcopum loci, vel eius officialem tales libri lecti & examinati, ac pro Christianis reputati & habiti sint.

Quo ad clericos, qui uxorem ducunt, replicatur, quod illa, quae pro responsione scripta sunt, non displicere videntur, quando in cauda aculeum non habeant. Propter quod petuntur illa verba declarari, quae sunt in fine capituli dicti responsi sub eisdem verbis. Si quando alios illi votorum transgressores in ditione & territorio alicuius Principis, vel potestatis saecularis delinquerent, quod extunc debitis & congruis poenis puniantur, & coerceantur, &c. dico, quod si talia verba intelligi debent secundum praedicta; id est, quod tales puniantur a suis iudicibus ecclesiasticis, bene stant; sed si referantur, quod saeculares principes vel potentes illos punire debeant; in hoc dico, & instantissime peto tale responsum, utpote contra libertatem & ius ecclesiae omnino corrigi debere, & reduci ad verum sensum. Nam si Principes saeculares res auderent tales iudicare, & in eos iurisdictionem exercere, esset ponere falcem in messem alienam, & tangere eos, qui sunt peculiariter Christo reseruati, nec ob transgressionem voti, seu ob apostasiam praesumant credere Principes tales ad suam potestatem, vel iurisdictionem deuolutos esse, si delinquent in suis dominis, vel territoriis; cum propter talem transgressionem, vel abusum ordinis sui non desinant propterea esse de iurisdictione Ecclesiae. Quia cum remaneat illis character & ordo, semper sunt in eiusdem Ecclesiae potestate. Vnde in tali casu, quod in dominis Principum delinquant, ipsi Principes denuncient illos suis episcopis.

vel alijs superioribus, qui eos castigant, corrigant, & si opus fuerit, pro viribus suis dictos Episcopos seu superiores brachio suo iuuent, & alijs preſto ſint.

SVPER quibus omnibus & ſingulis petitur per me nunciũ apoſtolicum, habita matura deliberatione, ab illuſtriſſimis dominationibus veſtris, melius, clarius, ſanius & conſultius reſponderi,

QVAMVIS PRINCIPES ET RELIQVI ORDINES Germanicæ nationis iterum pro verbis verba dare potuiſſent, quum tamen alijs magis neceſſarijs occupati eſſent negocijs, Pontificium oratorem priori reſponſione contentum eſſe iuſſerunt, donec grauamina nationis Germanicæ ſummo Pontifici tranſmiſſa forent, ac inde manifeſtum fieret, num verba eius tam blanda facta, etiam debita, ſequutura eſſent.

SACRI